

Kuder Tercih Envanteri - Kişisel Form A'nın Uyarlaması,- Güvenirliliği ve Geçerliliğine ilişkin Bir Ön Çalışma

Y. Doç. Dr. Nizamettin KOÇ (*)

Giriş

İlk baskısı 1948 yılında yayınlanan, «Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form (KUTEK), değişik türlerdeki kişisel ve sosyal etkinlikleri içeren beş ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçekler, birbirlerinden ve Kuder İlgili Alanları Tercih Envanteri (KİTAEM)'ndeki 10 ölçekten oldukça bağımsızdır. Kuder Tercih Envanterinin bu iki formu —İlgili Alanları ve Kişisel— kişisel ve mesleki rehberlikte ve işe yerleştirmede kullanılırken birbirlerini tamamlamaktadırlar. Her iki form birlikte uygulandığında, belirli bir işte doyum sağlamada rol oynayan birçok etmeni belirleyebilirler. İlgili Alanları Formu (KİATEM) bir kimsenin 10 ayrı meslek alanındaki ilgilerini belirlerken, Kişisel Form (KUTEK) da, bu kimsenin nasıl bir durum içinde çalışmayı tercih edeceğini saptamaya yardım eder. Örneğin, grup etkinliklerine katılmaktan ne derece hoşlandığını, grup içinde nasıl bir rol almayı tercih ettiğini, yenilikleri incelemeye ne kadar ilgi duyduğunu, kendini kabul ettirmekten hoşlanıp hoşlanmadığını veya objelerle mi yoksa fikirlerle mi çalışmayı tercih ettiğini gösterir.

Her iş veya meslek, birtakım sosyal ilişkiler gerektirir. Kişisel Form'dan elde ettiği puan örüntüsü, kişinin hangi tür sosyal ilişkileri tercih ettiğini gösterir. Bugüne kadar elde edilen araştırma verileri, ek olarak göstermektedir ki Kuder İlgili Alanları Tercih Envanterinde aynı yüksek puanlarla karakterize olan işler için kişisel örüntülerde önemli farklılıklar vardır. Sonuç olarak, Kuder Kişisel Tercih Envanteri ile bir bireyin dikkati, Meslek Alanları Tercih Envanterinin işaret ettiği alanlar içinde, kişisel ve toplumsal tercihleri ışığında, özellikle verimli olabileceği işlere yönlenebilir (Kuder, 1963).

Kişilerin ilgilerini, hoşlanıp hoşlanmadıkları etkinliklere dayalı olarak, 10 ayrı geniş ilgi alanında, belirlemeyi amaçlayan **Kuder İlgili Alanları Tercih Envanteri-Mesleki Form (KİATEM)**, Türk Kültürüne uyar-

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

lanmış ve el kitabı da hazırlanmıştır (Özoğlu, 1977). Bu psikolojik ölçme aracı, ülkemizde, özellikle ortaöğretim kademesinde yapılan çeşitli araştırmalarda (Uysal, 1970; Koç, 1973; Ülkü, 1976; Kuzgun, 1982) cevap aranan sorular ya da test edilen denenceler çerçevesinde önemli bir bilgi toplama aracı olarak kullanılmış olup, işe yararlılığına ilişkin çeşitli bulgular da elde edilmiştir. Ayrıca, bu envanterin, ülkemizde, özellikle ortaöğretim kurumlarındaki meslek rehberlik çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaya başlandığı da gözlenmektedir. Ancak, Kuder Tercih Envanterleri sisteminin önemli bir ögesi olan ve geliştirildiği ülkede (A.B.D.), Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri-Mesleki Form (KIATEM) ile birlikte ve onu bütünleyen bir araç olarak kullanılan, **Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form (KUTEK)** üzerinde, Türkiye'de yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Böylelikle, bu envanterin bir uyarlama çalışması çerçevesinde Türk kültürüne kazandırılması yönünde bir çalışmanın başlatılması önemli ve yararlı bulunmuştur.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, **Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form (KUTEK)**'un Türkçe'ye uyarlanarak, tanımlanmış gruplar üzerinde, güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin bazı kanıtlar elde etmektir.

Bir ön araştırma niteliğindeki bu çalışmada, belirlenen amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar, aşağıda dört ana başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak, KUTEK, içerdiği alt ölçeklerle birlikte kısaca tanımlanmıştır. Daha sonra, sırasıyla; çeviri ve uyarlama, güvenilirlik, geçerlik çalışmalarına geçilmiştir.

1. KUTEK'in Kısa Bir Tanımı

A.B.D.'nde çeşitli meslek gruplarındaki kimselerin kişilik özellikleri üzerinde incelemeler yapan bir psikolog olan G. Frederic Kuder tarafından geliştirilen KUTEK, beş alt ölçekten oluşmaktadır. Aşağıda bu beş ölçek hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

A. Gruplar İçinde Etkin Olmayı Tercih : Bu ölçekten yüksek puan alanlar, diğer bireylerle birlikte çalışmaktan ve yeni bireylerle tanışmaktan hoşlanırlar. Önyak olma ve dikkati üzerlerine çekmekten zevk alırlar. Ancak, bu onların, başkalarına üstün gelmek ve başkalarının etkinliklerini kontrol etmekten hoşlandıkları anlamına gelmez.

Bu ölçekte, endüstri mühendisleri yüksek puan alırken, ziraat mühendisleri ve hekimler düşük puan almaktadırlar.

- B. Alışılmış ve Tutarlı Durumları Tercih :** Bu ölçekten yüksek puan alan bir birey, yeni deneyimlere dayalı bir yenilik ara-maktan çok alışkın olduğu durumlarla kendini sınırlamayı tercih etmektedir.

Bu ölçekten yüksek puan alanlar değişiklikten ve riski olan işlerden hoşlanmamaktadırlar. Örneğin, çiftçiler ve din adamları, bu ölçekten yüksek puan almaktadırlar. İşadamları, avukatlar, yargıçlar, yazarlar ise, bu ölçekten düşük puan almaktadırlar. «Tutarlılık ve devamlılığı tercih eğilimi, devlet memuriyetini özel sektörde sözleşmeli bir işe tercih eden bir kimsenin davranışında da gözlenebilir» (Ülkü, 1975, s. 203).

- C. Fikirlerle Çalışmayı Tercih :** Bu ölçekten yüksek puan alanlar sembollerle düşünme yoluyla problem çözmeden hoşlanan kimselerdir. Yine, bu ölçekten yüksek puan alanlar, başkalarının neler düşündükleri, nelerden hoşlandıklarıyla ilgilenen ve davranışlarının nedenlerini bilmek isteyen kişilerdir.

Çoğu profesyonel gruplar, bu ölçekten yüksek puan almakta olup; akademik kariyer yapanlar, avukat ve yargıçlar, yazar ve editörler, hekimler, bunlar arasında sayılabilir.

- D. Çatışmalardan Kaçınmayı Tercih :** Bu ölçekte yüksek puan alanlar, uyumlu ve sakin bir sosyal ortamı tercih ederler. Başka insanlarla uyumlu ve dostca ilişkileri koruyabilmek için, kendilerini ortaya koymaktan, düşünce ve duygularını savunmaktan kaçınmak eğilimindedirler.

Üniversite öğretim üyeleri, doktorlar, lise öğretmenleri, bu ölçekten yüksek puan alan meslek gruplarından bazılarıdır.

- E. İnsanları Yönetmeyi Tercih :** Bu ölçekte yüksek puan alanlar, başkalarını etkileme ve yönetmekten hoşlanan kişilerdir. Birçok meslek grupları bu ölçekten yüksek puan alırlar. Avukatlar, yargıçlar, işadamları, yazarlar, bunlar arasında sayılabilir.

Envanter defteri, genel açıklama ile 504 etkinliğe ilişkin ifadeyi kapsamaktadır. Bu değişik etkinliklere ilişkin ifadeler, 3'erlik olmak üzere 168 grupta toplanmıştır. Bu 168 etkinlik grubu, aracın zorunlu seçmeli maddelerini oluşturmaktadır.

KUTEK, hem bireysel hem de grup olarak uygulanabilmektedir. Envanterin cevaplandırılmasında, süre sınırlaması yoktur. Yetişkinler genel olarak, 40 dakikalık bir süre içinde cevaplandırabilmektedirler. Bazı lise öğrencilerinde bu süre daha da uzun olabilmektedir.

KUTEK'in, yukarıda belirtilen beş ölçeğinden bağımsız olarak bir de cevaplayıcıların kasıtlı yanıltma yapıp yapmadığını, işaretlemelerin geçerli olup olmadığını saptamak için geliştirilen, **Geçerlik Ölçeği** (The Verification Scale) vardır. Bu ölçekten elde edilen bir geçerlilik puanının kabul edilebilir olması için 46 ile 52 arasında olması gerekir. Kabul edilebilir sınırlar içinde olmayan geçerlik puanlarına ilişkin muhtemel açıklamalar olup, bunlar «El Kitabı»nda ayrıntıları ile yer almaktadır.

KUTEK uygulaması sonucu bir bireyin cevap kâğıdı, **Geçerlik Anahtarı** da dahil olmak üzere 6 anahtardan geçirilerek puanlanmaktadır. Elde edilen puanlar, geçerlik puanı da dikkate alınarak, bir profile dönüştürülmekte ve yorumlar, bu profil çerçevesinde yapılmaktadır.

2. Çeviri ve Uygulama Çalışması

KUTEK'in Türk kültürüne kazandırılması yönündeki çalışmaların bir ilk adımı olarak; envanter içerisindeki 504 etkinliğin tümünde yer alan kavramların taşıdığı psikolojik anlamları korumaya özen gösterilerek, titiz bir grup çalışması çerçevesinde, İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.* Bu çeviri çalışmasında, envanterde yer alan her bir etkinliğin Türk kültüründeki anlaşılma düzeyinin ve yaygınlığının, envanterin geliştirildiği kültürdeki anlaşılma düzeyi ve yaygınlığına denk düşüp düşmeyeceği üzerinde önemle durulmuştur. Belirli bir etkinlik ya da etkinlik grubunun Türk kültürü için yabancı görünmesi durumunda, ölçülmeye çalışılan özellikler açısından herhangi bir kayıba yol açmayan, bir uyarılma yaklaşımı izlenmiştir. Bu çalışmada, çeviriyi yapan araştırmacıların, envanterin geliştirildiği ve yaygın ola-

(*) Bu ilk çeviri ve uyarılma çalışmasının büyük bir kısmı, Dr. Sirâl Ülkü ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ortaya çıkan ilk çeviri formu'nun yeniden incelenmesi ve geliştirilmesi çalışmalarında, Doç. Dr. Yıldız Kuzgun ile birlikte Dr. Ülkü'nün büyük destek ve yardımlarını gördüm. Yüksek Lisans programı öğrencileri; Gülây Mandalı, Nurhayat Mas, Ramazan Abacı, Selahattin Öğülmüş, Figen Gökdoğan, Nilgün Kasapoğlu, Seher Aydemir, Ömür Hakan Ersever ve Candan Kazancıoğlu, deneme formunun ilk uygulamasına denek olarak katıldıkları gibi, bu formun incelenerek geliştirilmesi aşamalarında da önemli bir katkıda bulundular. Fümüne, katkılarından dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

rak kullanıldığı kültürde, belirli sürelerle, akademik çalışmaları çerçevesinde bulunmuş olmalarının önemli ölçüde yararı olmuştur. Ayrıca, gerektiğinde uyarlamaların da yapıldığı bu çeviri çalışmasında, yine her iki kültürü iyi tanıyan ve psikoloji alanında öğretim üyesi bir gruptan sürekli bir biçimde yararlanılması, bu çalışmanın önemli bir niteliğini oluşturmaktadır.

İlk çeviri ve uyarlama çalışmasının tamamlanmasından sonra, ortaya çıkan form, bu tür psikolojik ölçme araçları üzerinde geniş deneyimleri olup, her iki dile de (İngilizce ve Türkçe) hakim, üniversitede, psikolojik danışma ve rehberlik alanında öğretim üyesi iki uzman psikolog tarafından orijinali ile birlikte incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda, getirilen öneriler doğrultusunda, gerekli değişikliklere gidilerek, KUTEK, ilk uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Üçüncü bir adım olarak, KUTEK'in ilk ortaya çıkan ve denemeye hazır hale getirilen formu; psikoloji alanında yüksek lisans öğrenimi yapan ve İngilizcesi iyi 10 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Bu uygulamanın sonuçları, ortaya çıkan bireysel profiller ve bunların yorumlarına bağlı olarak grup içinde tartışılmış; getirilen öneriler ve aracın mantıksal geçerliğine ilişkin olumlu izlenimler ışığında, daha büyük gruplarda denenmek üzere, araca son biçimi verilmiştir.

3. Aracın Türkiye'deki Güvenirlik ve Geçerliğine İlişkin Ön Çalışmalar

Ana hatları yukarıda belirtilen yaklaşımla, uyarlanarak çevirisi yapılan KUTEK'in, Türkiye'de, güvenirlik ve geçerliğine ilişkin bazı kanıtların, tanımlanmış belirli gruplar üzerinde, elde edilmesine yönelik bir çalışma planlanmış ve yürütülmüştür. Bu çerçevede, 172 kişilik bir üniversite öğrenci grubu(*) ve 99 kişilik bir lise öğrenci grubu(**) olmak üzere iki ayrı öğrenim düzeyindeki iki ana gruptan yararlanılmıştır. Bu gruplarda yapılan güvenirlik ve geçerlik çalışmalarıyla, bu çalışmalar sonucu elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

A. Güvenirlik Çalışmaları

KUTEK'in el kitabında, bu envanterin norm grubunda yer alan çeşitli gelişim evrelerindeki alt gruplardan (Erkekler, Kadınlar, Üniver-

(*) Üniversite Öğrenci Grubu, 1984-85 ve 1985-86 öğretim yılları olmak üzere, iki öğretim yılında, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

(**) Lise Öğrenci Grubu, 1985-1986 öğretim yılı, Ankara Aydınliktevlir Lisesi 3. sınıf öğrencilerinden (Matematik Kolu, Tabii Bilimler Kolu ve Edebiyat Kolu öğrencilerinden birer grup) oluşmaktadır.

siteli Erkek Öğrenciler vb.) Kuder Richardson Formülü uygulanarak elde edilen güvenilirlik katsayıları yer almaktadır. Aracın alt ölçeklerine göre, norm grubundan, bu yöntemle elde edilen güvenilirlik katsayıları;

- a) Norm grubundaki erkekler için, 0.77 - 0.89,
- b) Norm grubundaki kadınlar için, 0.76 - 0.89,
- c) Erkek, Üniversite Öğrencileri için, 0.80 - 0.88,
- d) Kız, Üniversite Öğrencileri için, 0.82 - 0.88,
- e) Erkek, Lise Öğrencileri için, 0.81 - 0.89,
- f) Kız, Lise Öğrencileri için, 0.80 - 0.85,

değerleri arasında değişmektedir (Kuder, 1963, s. 13). Bu değerler, duyuşsal davranışları ölçen bu tür ölçekler için yüksek güvenilirlik katsayıları olarak kabul edilebilmektedir.

Bu ön çalışma çerçevesinde, KUTEK üniversite ve lise öğrencilerine uygulanmıştır. Elde edilen puanlara, Kuder-Richardson Formülü uygulanarak, envanterde yer alan 5 ölçeğin herbiri için ayrı ayrı olmak üzere, cinsiyet ayırımı da dikkate alınarak, güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Ek olarak, üniversite öğrencileri grubu üzerinde; a) test - yeniden test yönteminden yararlanılarak devamlılık katsayıları belirlenmiş ve b) test - yeniden test yöntemi ile elde edilen bireysel profillerin karşılaştırılmasına dayanan güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. İki grup üzerinde yapılan güvenilirlik çalışmaları ve elde edilen sonuçlar, aşağıda ana hatlarıyla belirlenmiştir.

i. Kuder - Richardson Formülü'nden Yararlanılarak Hesaplanan Güvenirlik Katsayıları

KUTEK'in norm grubu üzerinde yapılan güvenilirlik belirleme çalışmalarında, Kuder-Richardson Formülü'nden yararlanılmıştır. Aracın El Kitabında yer alan güvenilirlik katsayıları, bu formülle elde edilen katsayılardır. Ayrıca, bu tür envanterlerde, en uygun güvenilirlik saptama yöntemi olarak, Kuder-Richardson Formülü'nden yararlanılmasının savunulduğu görülmektedir (Özoğlu, 1977, s. 53). Bu çalışmada da, KUTEK'in üniversite ve lise öğrencileri üzerindeki uygulamaları sonucunda, sözü edilen formülden yararlanılarak, envanterdeki her ölçek için, cinsiyet değişkeni de dikkate alınarak, güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu hesaplamalarda, öğrencilerin, geçerlik ölçeğinden aldıkları puanlar dikkate alınmamıştır. Böylece, hesaplanan güvenilirlik katsayıları **TABLO 1**'de verilmiştir.

TABLO 1

KUTTEK'in Kuder - Richardson Formülü ile Hesaplanan Güvenirlik Katsayılarının; Ölçeklere, Öğrenim Düzeylerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Ölçekler	Öğrenim Düzeyleri ve Cinsiyete Göre Güvenirlik Katsayıları			
	ÜNİVERSİTE		LİSE	
	Kızlar (N=104)	Erkekler (N=68)	Kızlar (N=57)	Erkekler (N=42)
A. Gruplar İçinde Etkin Olmayı Tercih	0.60	0.49	0.61	0.64
B. Alışılmamış ve Tutarlı Durumları Tercih	0.71	0.53	0.72	0.64
C. Fikirlerle Çalışmayı Tercih	0.57	0.55	0.59	0.43
D. Çatışmalardan Kaçınmayı Tercih	0.47	0.33	0.31	0.69
E. İnsanları Yönetmeyi Tercih	0.69	0.63	0.66	0.73

Tablo 1'de görüldüğü gibi, KUTTEK'in;

- Üniversite öğrencileri üzerinde saptanan güvenirlik katsayıları, Kızlarda 0.47 - 0.71, Erkeklerde 0.33 - 0.63,
- Lise öğrencileri üzerinde saptanan güvenirlik katsayıları ise, Kızlarda 0.31 - 0.72, Erkeklerde 0.43 - 0.73,

değerleri arasında değişmektedir. Bu değerler, envanterin norm grubu içinde olup, bu gruplara denk olabilecek gruplar üzerinde saptanan güvenirlik katsayılarından, genel olarak daha düşük görünmektedir. Güvenirlik hesaplamalarında, envanterin geçerlik ölçeğinden elde edilen puanların dikkate alınmamış olması, böyle bir sonucun ortaya çıkmasında rol oynayan temel etkenlerden birisi olabilir. Özellikle üniversite öğrencileri grubu olmak üzere, üzerinde çalışılan grupların homojen (belirli bir yüksek öğretim kurumunun öğrencileri, belirli bir lisenin öğrencileri vb.) bir özellik taşımaları, elde edilen korelasyonların beklenen düzeylerden daha düşük çıkmış olmasının başka bir nedeni olabilir.

KUTTEK için, Kuder-Richardson formülüyle hesaplanan güvenirlik katsayılarının, beklenen düzeylerde olmamasına karşın; duyuşsal

davranışları ölçen bu tür psikolojik ölçme araçları için kabul edilebilen güvenilirlik sınırları içinde olduğu da savunulabilir. Ayrıca, «Kuder-Richardson Formülü ile hesaplanan değerlerin, bir testin güvenilirlik katsayılarının alt sınırı olarak düşünölebileceği yönündeki görüşler (Turgut, 1977, s. 35) çerçevesinde; geçerlik ölçeğinden elde edilen puanların da dikkate alınmadığı bu çalışmada, her ölçek için elde edilen güvenilirlik katsayıları, birer alt sınır olarak kabul edilebilir. Diğer bir anlatımla; daha heterojen gruplarda ve geçerlik ölçeğinden elde edilen puanlar da dikkate alınarak yapılacak hesaplamalarda, bu çalışmada ulaşılan düzeylerin çok daha üstüne çıkılabilir. Test-yeniden test yöntemiyle elde edilen bireysel profillerin belirli bir biçimde incelenmesi ve karşılaştırılmasına dayalı olarak aşağıda tartışılan güvenilirlik kanıtları da bu belirlemeyi destekler niteliktedir.

ii. Test-Yeniden Test Yönteminden Yararlanılarak Hesaplanan Güvenirlik Katsayıları

Test-yeniden test yöntemi ile bazı güvenilirlik kanıtları elde etmek amacıyla, üzerinde çalışılan üniversite öğrencileri grubundan 78'i kız, 49'u erkek olmak üzere toplam 127 öğrenciye, envanter, bir ay ara ile tekrar uygulanmıştır. Bu uygulama sonucu, cinsiyet ayırımı yapılmaksızın, tüm grup esas alınarak hesaplanan güvenilirlik katsayıları ile cinsiyet ayırımı dikkate alınarak hesaplanan güvenilirlik katsayılarının ölçeklere ve cinsiyete göre dağılımı TABLO 2'de verilmiştir.

TABLO 2

KUT EK'in Test-Yeniden Test Yöntemi ile Hesaplanan Güvenirlik Katsayılarının, Ölçeklere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Ö l ç e k l e r	G ü v e n i r l i k K a t s a y ı l a r ı		
	Tüm Gruba Göre (N=127)	Cinsiyete Göre Kızlar (N=78)	Erkekler (N=49)
A. Gruplar İçinde Etkin Olm.	0.66	0.74	0.45
B. Alışılmış ve Tutarlı Dur. T.	0.72	0.83	0.54
C. Fikirlerle Çalışmayı Terc.	0.56	0.76	0.56
D. Çatışmalardan Kaçınmayı Ter.	0.71	0.72	0.38
E. İnsanları Yönetimi Tercih	0.76	0.82	0.59

Tablo 2'de göröldüğü gibi KUT EK'in, bir ay ara ile, test-yeniden test yöntemiyle saptanan güvenilirlik katsayıları, norm grubundaki ünl-

versite öğrencileri üzerinde saptanan güvenilirlik katsayılarından genel olarak, daha düşük bulunmuştur. Ancak, bu yöntemle hesaplanan güvenilirlik katsayılarının Kuder-Richardson Formülü'nden yararlanılarak hesaplanan değerlerden daha yüksek olduğu da görülmektedir. Ayrıca, bu hesaplamada, KUTER uygulamalarında Geçerlik Ölçeği'nden elde edilen puanların dikkate alınmadığı hatırlanırsa, elde edilen değerlerin kabul edilebilir düzeylerde (özellikle tüm grup ve kız öğrenciler üzerinde hesaplanan değerler) olduğu savunulabilir. Yine bu değerler, Tablo 1'de verilen değerlerin asgari değerler olabileceği yönünde yukarıda sözü edilen beklentileri desteklemektedir.

iii. KUTER'in Test-Yeniden Test Yöntemi ile İki Ayrı Uygulaması Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin Karşılaştırılmasına Dayalı Güvenirlik Çalışmaları

KUTER tipi envanterlerin kullanıldığı ve elde edilen puanları kişisel profillere dönüştürmenin mümkün olduğu durumlarda; bir uygulama sonucunda **başat** (en yüksek puan alınan ölçek) çıkan bir faktör ile tutarlılığına bakılarak önemli güvenilirlik kanıtları elde edilebileceği literatürde savunulmaktadır (Cronbach, s. 469). Böyle bir yöntemden de, KUTER hakkında güvenilirlik kanıtları elde etmenin üçüncü bir yolu olarak, bu çalışmada yararlanılmıştır. Bu yöntemden yararlanılırken; çalışmanın üzerinde yapıldığı üniversite öğrenci grubundaki her öğrencinin, ilk uygulamada ortaya çıkan profilin de başat görüldüğü faktörün (en yüksek puan aldığı ölçeğin - yüzde olarak), ikinci uygulamada ortaya çıkan profildeki başat faktör ile tutarlılığına bakılmıştır. Diğer bir anlatımla, her iki profilde de, bir öğrencinin başat olduğu faktör aynı ise «tutarlı», değişik ise «tutarsız» kategorisine konulmuştur. Bu yöntemle güvenilirlik kanıtları elde etmede, test-yeniden test uygulamalarının üzerinde yapıldığı toplam 127 kişilik (78 Kız, 49 Erkek) üniversite öğrenci grubu esas alınmıştır. Böylelikle, elde edilen güvenilirlik kanıtları TABLO 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, KUTER uygulamaları sonucu elde edilen kişisel profillerde başat çıkan faktör (en yüksek puan alınan ölçek), aynı aracın değişik zamanlardaki uygulamalarında tutarlı kalmaktadır. Üzerinde test-yeniden test uygulaması yapılan üniversite öğrencilerine ilişkin kişisel profillerin % 90.6'sının tutarlı görünmesi, bunun en belirgin kanıtıdır. Bu tür ölçeklerden elde edilen kişisel profillerin yorumlanmasında, başat çıkan faktörün önemi açısından düşünüldüğünde, KUTER'in Türkçe'ye uyarlanarak çevirisi yapılan formunun oldukça tutarlı ölçme yaptığı yönünde bir sonuca ulaşılabilir.

TABLO 3

KÜTEK'in Üniversite Öğrencilerine, Bir Ay Ara ile, İki Ayrı Uygulaması Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin, Öğrencilerin Başat Görüldüğü (En Yüksek Puan Alınan) Ölçek Açısından, Tutarlılık Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Kişisel Profille rinTutarlılık Durumları	C i n s i y e t e G ö r e				TOPLAM	
	KIZLAR		ERKEKLER		Sayı	Yüzde
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tutarlı	71	91.0	44	89.8	115	90.6
Tutarsız	7	9.0	5	10.2	12	9.4
TOPLAM	78	100.0	49	100.0	127	100.0

B. Geçerlik Çalışmaları

Bir ölçütü yordamaya en uygun yaklaşım, deneysel bataryada mümkün olabildiğince az çakışan, diğer bir anlatımla, az binişliklik gösteren ve tekrarlılardan kaçınan ölçüleri kullanmaktır. Bu yaklaşımla, çok fazla sayıda farklı alanlar ve bunlarla ölçüt arasındaki ilişkiler çalışılabilir.

KÜTEK, yukarıda belirtilen düşünceyi temel alarak geliştirilmiştir. Daha önce de işaret edildiği gibi, envantere yer alan 5 ölçek, görel olarak birbirinden bağımsız bir biçimde geliştirilmiştir. Bu nitelik onları, özellikle seçilmiş (belirli) ölçütleri yordamada da yararlı kılmaktadır.

KÜTEK'in orijinal El Kitabı'nda; bu envanterle ilgili geçerlik çalışmaları, çeşitli değişkenlerin ölçüt olarak alınabileceği belirtilmektedir. Bunlar arasında girilen meslek (iş) kadar; işteki kararlılık, çeşitli işlerdeki başarı, iş doyumu, kişilik özellikleri, evlilikte uyum, popülerlik, belirli derslerdeki başarı notları, kişisel uyum gibi ölçütler yer almaktadır. Aracın orijinal El Kitabı'nda, bu ölçütlere dayalı sınırlı sayıda veri sağlanabildiği belirtilerek, bu ve benzeri ölçütleri esas alan geçerlik araştırmalarının, el kitabının daha sonraki baskılarında yer alabileceğine işaret edilmektedir.

Bu çalışmada, KÜTEK'in geçerliğine ilişkin bazı kanıtların elde edilmesi amacıyla; kişisel profiller, ait oldukları bireylerin kendilerine ve onları iyi tanıyan bir arkadaşlarına verilmiş ve bunların, kişinin durumunu ne ölçüde yansıttığı sorulmuştur. Bu yolla geçerlik kanıtları sağlamak amacıyla yapılan işlemler, sırasıyla aşağıda özetlenmiştir.

1. Her grupta uygulama ve puanlama işlemlerinin tamamlanmasından sonra, her öğrenciye ait kişisel profiller çıkarılmıştır.
2. Profil kâğıtlarının arka sayfasına; öğrencilerin, profilleri belirli bir biçimde yargılamaları ve yargılarını belirtmelerine fırsat veren iki soru bastırılmıştır.
3. Her grupta, birer ders saatinde; KUTEK ve alt ölçekleri hakkında genel bir bilgi verildikten sonra, her öğrenciye kendisine ait profil verilmiş, verilen genel bilgi çerçevesinde kendi profili üzerinde düşünmesi ve bunu yargılaması, yargısını profil kâğıdının arka sayfasındaki ilk soruyu cevaplandırarak belirtmesi istenmiştir. Diğer bir anlatımla şu soruyu cevaplaması istenmiştir.

Bu profil durumuma;

- () Tamamen uygundur.
() Kısmen uygundur.
() Hiç uygun değildir.

4. Her öğrenciye profilini, kendisini iyi tanıdığına inandığı bir sınıf arkadaşına vermesi istenmiş; bu yolla her profil, profilin ait olduğu kişiyi yakından tanıyan bir diğer kişiye yargılatılmıştır. Bu amaçla, profil kâğıtlarının arka sayfasında verilen ve aşağıda görülen ikinci sorudan yararlanılmıştır.

Bu profil arkadaşımın durumuna;

- () Tamamen uygundur.
() Kısmen uygundur.
() Hiç uygun değildir.

5. Her profilin uygunluğunun; öğrencinin kendisi ve onu tanıyan bir arkadaşı tarafından yargılanması, yukarıda belirtilen iki soruya verilen cevaplar çerçevesinde sağlandıktan sonra elde edilen bilgiler, gruplara göre, cinsiyet faktörü de dikkate alınarak tablolaştırılmıştır.

Yukarıda açıklanan yöntem ve işlemler sonucu belirlenen geçerlik kanıtlarını yordama geçerliği kanıtları olarak kabul etmek mümkündür. Kuşkusuz, burada, her bireyin kendini iyi tanıdığı ve profilinin ortaya koyduğu duruma ilişkin tepkisini içinden geldiği biçimde gösterdiği; aynı şekilde, arkadaşına ait bir profili yargılayan kişinin de, arkadaşını iyi tanıdığı ve onun profilinin ortaya koyduğu duruma ilişkin gerçek tepkisini gösterdiği sayılısının doğruluğu oranında, bu yolla elde edilen geçerlik kanıtları bir anlam taşıyabilir.

Ana hatları ile yukarıda tartışılan yolla elde edilen geçerlik kanıtlarının üniversite öğrencilerine ilişkin olanları TABLO 4 ve 5'te; lise öğrencilerine ilişkin olanları ise TABLO 6 ve 7'de verilmiştir.

TABLO 4

KUTERK Uygulamaları Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin Öğrencilerin Kendilerine Göre Uygunluk Durumunun Cinsiyetine Göre Dağılımı

— Üniversite Öğrencileri —

Profilin Kendine Uygunluk Durumu	Cinsiyete Göre					
	KIZLAR		ERKEKLER		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tamamen uygun	39	37.5	31	45.6	70	40.7
Kısmen uygun	63	60.6	36	52.9	99	57.6
Hiç uygun değil	2	1.9	1	1.5	3	1.7
TOPLAM	104	100.0	68	100.0	172	100.0

TABLO 5

KUTERK Uygulamaları Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin Bir Yakın Arkadaşa Göre Uygunluk Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı(*)

— Üniversite Öğrencileri —

Profilin Arkadaşa Uygunluk Durumu	Cinsiyete Göre					
	KIZLAR		ERKEKLER		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tamamen uygun	31	32.3	23	43.4	54	36.2
Kısmen uygun	63	65.6	30	56.6	93	62.4
Hiç uygun değil	2	2.1	—	—	2	1.3
TOPLAM	96	100.0	53	100.0	149	100.0

Tablo 4'de görüldüğü gibi, cinsiyete göre önemli bir farklılık olmamak üzere, toplam 172 üniversite öğrencisinin, % 40.7'si KUTERK' in ortaya koyduğu profilin kendi durumunu «tamamen», % 57.6'sı ise «kısmen» yansıttığını belirtmiştir. Ortaya çıkan profilin kendi durumunu «hiç» yansıtmadığını belirtenlerin oranı % 1.7 olup, burada da cinsiyete göre bir farklılık söz konusu değildir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, ortaya çıkan profilin, «arkadaşına uygunluk durumu»nu değerlendiren toplam 149 öğrencinin; % 36.2'si «tamamen uygun», % 62.4'ü «kısmen uygun» olduğunu belirtmiştir «Hiç uygun olmadığını» belirtenlerin oranı çok düşüktür (% 1.3).

TABLO 6

KUTEK Uygulamaları Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin Öğrencilerin Kendilerine Göre Uygunluk Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı (*)

— Lise Öğrencileri —

Profilin Uygunluk Durumu	Cinsiyete Göre					
	KIZLAR		ERKEKLER		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tamamen uygun	20	35.7	19	48.7	39	41.1
Kısmen uygun	35	62.5	19	48.7	54	56.8
Hiç uygun değil	1	1.8	1	2.6	2	2.1
TOPLAM	56	100.0	39	100.0	95	100.0

TABLO 7

KUTEK Uygulamaları Sonucu Ortaya Çıkan Kişisel Profillerin Bir Yakın Arkadaşa Göre Uygunluk Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Profilin Arkadaşa Uygunluk Durumu	Cinsiyete Göre					
	KIZLAR		ERKEKLER		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Tamamen uygun	21	38.2	19	48.7	40	42.6
Kısmen uygun	33	60.0	17	43.6	50	53.2
Hiç uygun değil	1	1.8	3	7.8	4	4.3
TOPLAM	55	100.0	39	100.0	94	100.0

Tablo 6'da görüldüğü gibi KUTEK uygulamaları sonucu ortaya çıkan profilini değerlendiren lise öğrencilerinin % 41.1'i ortaya çıkan profilin kendi durumunu «tamamen», % 56.8'i de «kısmen» yansıttığını belirtmişlerdir. Ortaya çıkan profilin kendi durumunu «hiç» yansıtmadığını belirtenlerin oranı ise çok düşüktür (% 2.1).

Tablo 7'nin ortaya koyduğu durumun Tablo 6'daki durumu desteklediği görülmektedir. Şöyle ki bir arkadaşının profilini değerlendiren lise öğrencilerinin % 42.6'sı, ortaya çıkan profilin, arkadaşının

(*) TABLO 6'nın hazırlanmasında kendi profilini değerlendirerek kendine uygunluk durumunu yargılayan; TABLO 7'nin hazırlanmasında ise bir arkadaşının profilini değerlendirerek bu profilin arkadaşına uygunluk durumunu yargılayan lise öğrencileri esas alınmıştır.

durumuna «tamamen uygun» olduğunu, % 53.2'si «kısmen uygun» olduğunu belirtmiş olup, «hiç uygun olmadığı»nı belirtenlerin oranı % 4.3'tür.

KUTEK'in geçerliği ile ilgili olarak, bu çalışmada üzerinde çalışılan gruplardan sağlanan ve yukarıda verilen bilgiler, bu aracın, Türkçeye uyarlanan formu'nun geçerli ölçme yaptığı doğrultusundadır.

Özet, Sonuç ve Öneriler

Bir ön araştırma niteliğindeki bu çalışmada; mesleki rehberlik çalışmalarında önemli bir psikolojik ölçme aracı olarak kabul edilen Kuder Tercih Envanteri-Kişisel Form (KUTEK); İngilizceden - Türkçeye uyarlanarak çevrilmiş, ortaya çıkan çeviri formu, tanımlanmış bir üniversite öğrenci grubu ile bir lise öğrenci grubuna uygulanarak güvenilirliği ve geçerliğine ilişkin bazı kanıtlar elde edilmiştir.

Bu çalışma çerçevesinde elde edilen güvenilirlik ve geçerlik kanıtları, bu aracın (KUTEK), mesleki rehberlik çalışmalarında, destekleyici bilgiler sağlayan bir psikolojik ölçme aracı olarak kullanılabilirliğini göstermektedir. Kuşkusuz bu çalışmada, sınırlı gruplar üzerinde çalışılmış olduğu ve ayrıca, özellikle sınırlı geçerlik kanıtları elde edildiği unutulmamalıdır. Diğer bir anlatımla, elde edilen güvenilirlik ve geçerlik kanıtları, bu çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde düşünülme durumundadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara ve edinilen izlenimlere dayalı olarak, aşağıda öneriler geliştirilmiştir :

1. KUTEK'in İngilizceden - Türkçeye uyarlanarak çevrilen formu'nun, bu aracın orijinalinin norm grubuna benzer geniş bir grup üzerinde denenerek, daha kapsamlı güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılabilir.
2. KUTEK üzerinde yapılabilecek güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarında, bu aracın, «geçerlik ölçeği»nden elde edilen puanlar dikkate alınmalıdır. Böylelikle, çalışmalar sonucu elde edilen güvenilirlik ve geçerlik kanıtlarına daha güvenle bakmak ve yorumlamak mümkün olabilir.
3. KUTEK üzerinde yapılacak kapsamlı çalışmalar sonucunda, bu aracın teknik «EL KİTABI» hazırlanarak, ilgililerin kullanımına sunulabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. CRONBACH, J. Lee. **Essentials Of Psychological Testing** (Third Edition). New York : Harper and Row Publishers, 1970.
2. KOÇ, Nizamettin. «A.Ü. Eğitim Fakültesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki İlgileri». **50. Yıla Armağan**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No : 36, Ankara : 1973, s. 253-276.
3. KUDER, G. Frederic. **Examiner Manual For The Kuder Preference Record Personal - Form A** (Sixth Edition). Chicago : Science Research Associates Inc., 1963.
4. KUZGUN, Yıldız. **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No : 118, Ankara : 1982.
5. ÖZOĞLU, Süleyman Çetin. **Kuder İlgilileri Alanları Tercih Envanteri Mesleki Form CH EI Kitabı**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No : 65, Ankara : 1977.
6. TURGUT, M. Fuat. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları** (İkinci Baskı). Ankara : Saydam Matbaacılık, 1983.
7. ÜLKÜ, Sirâl. «Meslek Seçimi». Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinin **Onuncu Yılına Armağan 1965-1975**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi 10. Yıl Yayınları No : 2, Ankara : 1975.
8. ÜLKÜ, Sirâl. «Lise 1. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının Yöneltilme Açısından Etkililiğinin Araştırılması» (Yayınlanmamış Doktora Tezi., A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976).
9. UYSAL, Şefik. **Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No : 12, Ankara : 1970.